

Advokatfirmaet
energi & miljø

Juridiske nyheder på spildevandsområdet

Morgenmøde på Aarhus Teater, den 12. maj 2022, kl. 09.00 – 12.00

Program

Omtrentlig tidsplan

- Kl. 09.00 Velkomst og præsentation af program
- Kl. 09.05 Gæsteprincippet
- Kl. 09.45 Udledningstilladelser til renseanlæg
- Kl. 10.20 Pause
- Kl. 10.35 Vejevand
- Kl. 11.00 Klimatilpasning
- Kl. 11.45 Øvrige nyheder
- Kl. 12.00 Afrunding, spørgsmål og tak for i dag

Gæsteprincippet

Nye domme og afgørelser

Definition

- Gæsteprincippet er udtryk for en udfyldende regel, som regulerer, hvem der skal afholde udgifterne til omlægning af ledninger mv., som er nedlagt i en fremmed ejendom
- Højesteret har i flere domme, herunder vintapperrampe-sagen, defineret gæsteprincippet som følgende:
 - *”Gæsteprincippet er betegnelsen for en **udfyldende regel, der finder anvendelse i tilfælde, hvor der uden vederlag er givet tilladelse til at anbringe en ledning på en ejendom.** Reglen indebærer, at ledningsejeren som »gæst« skal bekoste ledningsarbejder, der er nødvendiggjort af arealejerens ændrede benyttelse af det areal, hvor ledningen er anbragt. [...]”*
- Gæsteprincippet er lovfæstet i vejlovens § 77:

*”§ 77 Arbejder på ledninger i eller over offentlige veje og stier, herunder om nødvendigt flytning af ledninger i forbindelse med arbejder, der iværksættes af vejmyndigheden inden for rammerne af de formål, som vejmyndigheden kan varetage, **betales af ledningsejeren.***

*Stk. 2. **Stk. 1 finder ikke anvendelse, hvis andet er særligt bestemt ved aftale, kendelse afsagt af en ekspropriationskommission** nedsat i henhold til lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom **eller afgørelse truffet af en kommunalbestyrelse efter vandforsyningslovens §§ 37 og 38, jf. § 40** [...]”*

Gæsteprincippet

Gæsteprincippets indhold

- Ledningsejeren må etablere en ledning placeret på tredjemands areal, uden at der skal betales erstatning eller kompensation herfor. Ledningsejeren må dog respektere grund-/vejejerens vilkår for placering.
- Ledningsejeren må foretage vedligeholdelsesarbejder på sin ledning for egen regning. Retableringsomkostninger i den forbindelse må ledningsejeren endvidere selv betale.
- Ledningsejeren forpligter sig derimod til at afholde udgifterne til en ledningsflytning eller ændring, i tilfælde hvor grund- eller vejejereren foretager en saglig begrundet disposition over sin ejendom, herunder f.eks. foretager en ændring af en vej, som samtidig indebærer, at det nødvendiggøres, at en ledning skal flyttes.

Højesterets dom af 15. februar 2022

- Sagens problemstillingen:
 - Er en henvisningen til den dagældende vandløbslovs ekspropriationsbestemmelse i kendelsen tilstrækkelig bevis for, at en servitut var blevet pålagt ved ekspropriation, og at arealejeren havde modtaget erstatning, hvorved gæstprincipet var fraveget.
- Landvæsenskommissionen afsagde i 1975 kendelse om godkendelse af et kloakeringsprojekt, og i den forbindelse blev der tinglyst en deklaration på de berørte ejendomme på grundlag af kendelsen.
 - Deklarationen indeholdt bl.a. servitutbestemmelser om kloakledningernes tilstedeværelsesret, adgang til reparations- og vedligeholdelsesarbejder samt beskyttelsesbestemmelser vedrørende beplantning og bebyggelse.
 - Servituttens henvisning til den dagældende vandløbslovs § 89, stk. 1:
*”Til gennemførelse af de i denne lov omhandlede foranstaltninger **kan vandløbsretten i fornødent omfang og mod fuld erstatning forlange afstået arealer og pålægge rådighedsindskrænkninger.** [...] En i henhold til vandløbsrettens kendelse udfærdiget deklaration kan tinglyses på vedkommende ejendom forud for al pantegæld.”*
- Anbringelse af kloakledningerne beroede derfor ikke oprindeligt på en aftale med grundejer, men på grundlag af en offentlig afgørelse.
- Ejendommen blev senere solgt af kommunen. Den nye ejer fik kloakledningerne omlagt i 2017 med henblik på at gennemføre et ombygningsprojekt. Omkostningerne til omlægningen var cirka 540.000 kr.

Byretten

- Byretten fandt at gæsteprincippet var fraveget, og at Selskabet (arealejer) skulle afholde omkostningerne til flytningen af ledningen, som var nødvendiggjort af ombygningen:

*”Det fremgår af den dagældende vandløbslovs § 89, stk. 1, at lodsejeren kan pålægges rådighedsindskrænkninger mod »fuldstændig af retten fastsat erstatning«. Da det under sagen er ubestridt, at der er betalt erstatning, må det antages, at lodsejeren således har modtaget fuldstændig erstatning. **Da lodsejeren herefter har modtaget et vederlag for at blive pålagt indskrænkningerne i benyttelsen af arealet, finder retten, at servitutpålægget indebærer, at gæsteprincippet ikke finder anvendelse.** Det påhviler derfor [Selskabet] som lodsejer at afholde de udgifter til flytningen af ledningerne, som er nødvendiggjort af ombygningen.”*

- Da byretten behandlede sagen var kendelsen ikke fremlagt, og Selskabet anerkendte på grundlag af ledningsejers oplysninger, at der i sin tid var ydet erstatning.

- Landsretten fandt det *ikke* bevist, at gæsteprincippet i det konkrete tilfælde var fraveget ved kommissionskendelsen (der var fremlagt under landsretssagen):

- *”Det fremgår hverken af kendelsen eller den tinglyste servitut, at servitutpålægget skete ved ekspropriation. Det er heller ikke dokumenteret, at arealejeren fremsatte erstatningskrav i anledning af servitutpålægget, eller at der i øvrigt blev udbetalt erstatning til arealejeren. I kendelsen henvises alene til vandløbslovens § 89, stk. 1, i forbindelse med en oplysning om, at deklARATIONEN skal tinglyses i medfør af denne bestemmelse.*

*Under disse omstændigheder finder landsretten, at **[ledningsejer] ikke har bevist, at servitutten blev pålagt ved ekspropriation i forbindelse med kloakprojektet, og at der i den anledning blev betalt erstatning til arealejeren [...]***

*Herefter finder landsretten, **[ledningsejer] ikke har bevist, at gæsteprincippet blev fraveget ved landvæsenskommissionens kendelse af 21. november 1975”***

- Højesteret fandt, at gæsteprincippet var fraveget, da ledningen var anbragt i henhold til en offentligretlig afgørelse.
 - Det var uden betydning, om der var blevet betalt erstatning i forbindelse med ledningens anbringelse.
- Højesteret udtalte generelt om gæsteprincippet, at:
 - *”Det ulovbestemte gæsteprincip er udviklet i retspraksis med sigte på tilfælde, hvor tilladelsen til ledningsejeren **beror på en aftale med arealejeren, og må ses i lyset af det gavemoment, der kan ligge i en sådan aftale.** Som anført er gæsteprincippet en udfyldningsregel, og det finder derfor kun anvendelse, hvis andet ikke fremgår eller kan udledes af den pågældende aftale”*
- I forhold til den konkrete sag fandt Højesteret, at:
 - *”Der er tale om en offentligretlig afgørelse truffet med hjemmel i lov, og de hensyn, der ved aftaler mellem ledningsejer og arealejer kan begrunde anvendelse af det ulovbestemte gæsteprincip – herunder det nævnte gavemoment – kan ikke i almindelighed overføres på sådanne tilfælde. Højesteret finder derfor, at der i disse tilfælde er en formodning for, at arealejeren selv – på samme måde som ved andre arbejder på arealet – skal betale for ledningsomlægninger, der sker på arealejerens foranledning, og at det således må kræve særlige holdepunkter i den offentligretlige afgørelse, hvis dette udgangspunkt skal fraviges.*

Landvæsenskommissionssagen

Princippet om ”nyt for gammelt”

- Byretten fandt ikke, at den ny kloakledning havde en sådan større værdi for spildevandsselskabet, at selskabet skulle betale en del af udgifterne ud fra et princip om nyt for gammelt.
 - *”Retten finder ikke, at det på baggrund af det fremlagte materiale om kloaklednings levetid og forklaringerne er bevist, at kloakledningernes levetid er 75 år, eller at ledningerne havde skader, som havde betydning for deres levetid. Det er endvidere ikke ved bevisførelsen godtgjort, at den tekniske udvikling eller [spildevandsselskabets] fremtidige behov medfører, **at de nye ledninger er af større værdi end de gamle.**”*
- Højesteret fandt det heller ikke godtgjort, at de ledninger, der blev etableret i forbindelse med omlægning af havde en større værdi for spildevandsselskabet end de oprindelige ledninger.
 - *”Der er herefter ikke anledning til at tage stilling til, **om princippet om ”nyt for gammelt” overhovedet kan finde anvendelse i tilfælde som det foreliggende, hvor der ikke er tale om erstatning, og hvor omlægningen af ledningerne er sket på arealejerens foranledning.**”*
- Se også en byretsdom fra 6. april 2022 (NB! anket til landsretten)

Byretsdom: Omlægning af stikledninger

Sagens baggrund

- Et varmeværk indgik i 1972 en kontrakt med en boligforening om levering af varme til 66 boliger og et vaskeri, som var beliggende på to ejendomme.
- Boligforeningen ønskede i 2019 at gennemføre et fornyelses- og fortætningsprojektet, som reelt indebar nedrivning af størstedelen af bygningsmassen og etablering af yderlige 34 nye boligenheder.
- Fornyelsesprojektet indebar en omlægning af stikledningerne, som på begge ejendomme var beliggende boligernes kældre.
 - Varmeforsyningsledningerne var i god stand, og ville kunne holde i en lang periode. Varmeværket havde heller ikke nogen planer om at udskifte ledningerne.
- Spørgsmålet var om det var varmeværket eller boligforeningen, som skulle afholde omkostningerne til omlægningen af stikledningerne?

Indeholder data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, Skråfoto, april 2022

Byretsdømme: Omlægning af stikledninger

Det retlige grundlag

- Det retlige grundlag i sagen var
 - Gæsteprincippet
 - Kontrakt fra 1972 samt
 - Malling Varmeværks ”Almindelige bestemmelser for fjernvarmelevering.”
- Parterne var i sagen enige om, at der ved siden af kontrakten fra 1972 gælder ”Almindelige bestemmelser for fjernvarmelevering”.

Byretsdom: Omlægning af stikledninger

Uddrag fra kontrakten fra 1972

§ 3

Ejeren stiller den fornødne plads til rådighed til forbindelse mellem stikledningen og ejendommens varmeanlæg med dertil hørende ventil- og målerarrangement. Værket skal til enhver tid have uhindret adgang til dette rum, som ejeren sørger for renholdelse og belysning af. Værkets eventuelle plomber på ventiler og målere må under ingen omstændigheder brydes.

Hovedledninger, stikledninger, hovedstopventiler og fjernvarmeunits ejes og vedligeholdes af værket, mens det påhviler ejeren af den tilsluttede ejendom at holde de dele af disse installationer, der findes indenfor ejendommens område, forsikrede mod brandskade samt mod skader, der falder ind under den almindelige, kombinerede hus- og grundejerforsikring, til et beløb af 1000 kr. pr. unit, der kræves forhøjet med eventuelle prisstigninger.

§ 4

Ejeren tillader, at der vederlagsfrit føres varmeledninger gennem kælder og grund til forsyning af andre ejendomme, for så vidt der ikke derved skabes væsentlige hindringer for rummets eller pladsens benyttelse.

Værket forpligter sig til at retablere forholdene bedst muligt.

Dersom ejeren ønsker at foretage væsentlige bygningsforandringer, tilbygning eller nybygning, skal værket uden udgift for ejeren udføre de herved nødvendiggjorte, uundgåelige ændringer af de nævnte værket tilhørende varmeledninger.

Uanset at varmforsyningen til ejendommen måtte ophøre, skal værket have adgang til at lade de pågældende ledninger forblive liggende samt til uhindret at foretage reparation og eftersyn.

Byretsdom: Omlægning af stikledninger

Uddrag af varmeværkets Almindelige bestemmelser for fjernvarmelevering

2.5

VÆRKET er **berettiget til at føre** fjernvarmeledninger gennem ejendommens grund, kælder m.v. til forsyning af andre ejendomme, for så vidt der dermed ikke skabes væsentlige hindringer for rummenes eller grundens udnyttelse. Kun i særlige tilfælde kan VÆRKET yde ulempegodtgørelse.

VÆRKET etablerer og vedligeholder dette ledningsnet. VÆRKET er ansvarlig for skader, der sker som følge af dette ledningsnets etablering, drift og vedligeholdelse, hvorfor VÆRKET til enhver tid skal have adgang til at foretage de nødvendige eftersyn og reparationer.

Hvis FORBRUGEREN ønsker at foretage til- eller nybygning på en sådan måde, at de eksisterende fjernvarmeledninger, til forsyning af andre fjernvarmebrugere er til hinder herfor, skal VÆRKET udføre og bekoste de herved nødvendige ændringer, med mindre der er ydet ulempegodtgørelse for ledningernes tilstedeværelse. FORBRUGEREN er i alle tilfælde forpligtet til at anvise en anden egnet placering på ejendommen.

Stikledning/stikledningsafgift

2.12

Stikledningen afsluttes umiddelbart inden for ejendommens ydermur med hovedhaner i ejendommens varmerum eller et andet let tilgængeligt rum. **Stikledningen incl. hovedhaner etableres, ejes og vedligeholdes af VÆRKET.**

2.14

Giver **forhold hos FORBRUGEREN anledning til flytning af stikledningen** udføres arbejdet af VÆRKET for forbrugerens regning (jf. 2.11).

2.15

Hvis en stikledning **ved forøget varmebehov** bliver for lille, omlægges den af VÆRKET. Udgifterne betales efter samme retningslinjer som ved etablering af en ny stikledning.

Byretsdom: Omlægning af stikledninger

Dom af 6. april 2022

- Indledningsvis fastslog byretten, at varmforsyningsledningerne, der løb under boligerne ikke var dimensioneret til at forsyne andre ejendomme end de allerede eksisterende, og at de derfor ikke var beregnet til at forsyne andre ejendomme.
- Varmeforsyningsledningerne på ejendommene var derfor ikke omfattet af aftalens § 4 eller de almindelige bestemmelser for fjernvarmelevering pkt. 2.5, og der var således ikke tale om flytning af varmeledninger, som efter disse bestemmelser skulle betales af varmeværket.
- Retten fandt at ledningerne var omfattet af de almindelige betingelsers pkt. 2.14, og at boligforeningen derfor skulle afholde omkostningerne til omlægningen af ledningerne.
 - Det var uden betydning, at ledningerne forsynede flere lejemål beliggende på ejendommene.
- Retten fandt heller ikke, at gæsteprincippet fandt anvendelse i det foreliggende tilfælde.
- Endelig fandt retten det ikke bevist, at varmeværket opnåede en besparelse eller en uberettiget vinding ved at boligforeningen selv skulle betale for udskiftning af ledningerne.
 - Den varmebesparelse, som de nye varmforsyningsledninger medførte, vil komme forbrugerne hos varmeværket til gode, herunder beboerne på de i sagen omhandlede ejendomme.

- Højesteret afsagde den 15. februar 2022 dom i Kriegers Flak-sagerne
- Baggrunden for Kriegers Flak-sagerne:
 - Ved realiseringen af kabelprojektet på land forsøgte Energinet at opnå frivillige aftaler med de berørte lodsejere.
 - En række arealejere ønskede ikke at indgå en aftale på de vilkår, herunder en afståelse af gæsteprincippet, som Energinet havde tilbudt. Det var derfor nødvendigt at ekspropriere til selvsamme rettigheder.
 - Ved ekspropriationerne blev arealejerne pålagt en ledningsdeklaration, som ud over de almindelige beskyttelsesbestemmelser indeholdte en bestemmelse om, at gæsteprincippet var fraveget, og at der stiftes en ubetinget tilstedeværelsesret for kabelanlægget.
 - En række arealejere anlagde efterfølgende retssager mod Energinet med påstand om, at en fravigelse af gæsteprincippet i deklarationsteksten var ulovlig.

- **Arealejeren** anførte blandt andet:
 - At fravigelsen af gæsteprincippet var motiveret af ledningsejers egne økonomiske interesser, hvilket er usagligt i forbindelse med ekspropriation
 - At fravigelsen af gæsteprincippet ikke var nødvendigt for at opnå formålet med ekspropriationen
 - At der ikke var givet fuld erstatning i forbindelse med ekspropriationen, da erstatningen var udmålt med henvisning til Landsaftalen om el- og fiberanlæg på landbrugsjord.
- **Ledningsejeren** anførte blandt andet:
 - At gæsteprincippet ikke fandt anvendelse i Kriegers Flak-sagerne, da ingen af betingelserne for at anvende gæsteprincippet var opfyldt:
 - Der var betalt en servituterstatning
 - Der var *ikke* givet tilladelse til at anbringe kablerne (tilstedeværelsen sikret ved ekspropriation)
 - Deklarationens bestemmelser om fravigelse af gæsteprincippet havde en klar ordlyd

Kriegers Flak-sagerne

Vestre Landsrets dom af 7. januar 2021

- Landsretten konkluderede, at **"gæsteprincippet ikke finder anvendelse i en situation som den foreliggende, hvor Lodsejerne ved ekspropriation med hjemmel i lov og med ret til fuldstændig erstatning er pålagt at stille deres arealer til rådighed for Energinets kabelføring og af sikkerhedsmæssige hensyn pålagt begrænsninger i deres rådighed over arealerne."**
- Deklarationens vilkår om frafald af gæsteprincippet var ifølge landsretten *"reel alene en præcisering af den retsstilling, der allerede følger af rådighedsindskrænkningen i Lodsejernes anvendelse er sket ved ekspropriation og ikke ifølge f.eks. aftale. [...] Vilkåret om frafald af gæsteprincippet er derfor uden selvstændig retlig betydning og er allerede som følge heraf ikke ulovligt"*

Kriegers Flak-sagerne

Højesterets dom af 15. februar 2022

- Sagen for Højesteret angik, om vilkåret om fravigelse af gæsteprincippet er gyldigt og lovligt med den virkning, at lodsejerne selv skulle betale udgifterne til eventuelle fremtidige ledningsomlægninger, som de måtte foranledige.
 - Spørgsmålet om hvorvidt lodsejerne havde modtaget fuldstændig erstatning ved ekspropriationskommissionens og taksationskommissionens kendelser, blev ikke prøvet i sagen.
- Højesteret fandt, at vilkåret om fravigelse af gæsteprincippet er gyldigt og lovligt.
 - *”Højesteret finder, at der i elsikkerhedslovens § 27 er hjemmel til som sket at fastsætte, at den enkelte lodsejer selv skal betale udgifterne i tilfælde, hvor jordkabelanlægget måtte blive omlagt efter lodsejerens ønske om ændret benyttelse af deklaraionsarealet. Der er herved **lagt vægt på, at en pligt for lodsejerne til selv at betale udgifterne kan medvirke til at begrænse omfanget af eventuelle fremtidige omlægninger af jordkabelanlægget, der skal sikre, at havmølleparken Kriegers Flak er tilsluttet det danske elnet. Et sådant vilkår varetager dermed forsyningsmæssige og samfundsøkonomiske hensyn og går ikke videre end, hvad disse hensyn kan begrunde.**”*

- I forbindelse med Vejdirektoratets etablering af motorvej mellem Herning og Holstebro var det nødvendigt at gennemføre arbejder vedrørende eksisterende ledninger.
- Ledningerne var anbragt i henhold til deklARATIONER, der alle var stiftet på privatretligt grundlag.
- Sagerne angik, om de respektive ledningsejere eller Vejdirektoratet som arealejer endeligt skulle afholde udgifterne til ledningsarbejderne. Vejdirektoratet henvist til det ulovbestemte gæsteprincip til støtte for, at ledningsejerne skulle afholde udgifterne.
- Højesteret fastslog i en samlet dom for alle sagerne, den 14. marts 2022, at gæsteprincippet ikke fandt anvendelse.

- Fire ledninger, en fjernvarmeledning, en regnvandsledning, en spildevandsledning og en vandledning var omfattet af en deklARATION fra 1993, hvor kommunen udlagde et 16 meter bredt "ledningsareal og kabelbælte" på et kommunalt ejet areal til fremtidig etablering og opretholdelse af "ledninger og kabler med tilhørende installationer",
- Kommunen var både areal- og ledningsejer ved anbringelsen af ledningerne på arealet, der var altså tale om en ensidig ejerdisposition.
- Deklarationen indeholdte bl.a. servitutbestemmelser om ledningernes tilstedeværelsesret, reparations- og vedligeholdelsesbestemmelser og beskyttelsesbestemmelser:
 - *"Der må til enhver tid uden vederlag foretages opgravning for reparation og/eller fornyelse af de i ledningsarealet værende ledninger og kabler, ligesom **der til enhver tid uden vederlag må etableres nye ledninger og kabler i ledningsarealet.**"*
 - *"[...] På ledningsarealet må intet iværksættes, der kan være til hinder for ledningernes og kablernes beståen, herunder opførelse af bygninger og de dermed forbundne jordarbejder, dræning, grubning, beplantning med dybtgående rødder, opgravning, udgravning og opfyldning."*
- Der blev *ikke* betalt erstatning for etablering af ledningerne

- Højesteret fandt, at deklarationen indebar, at arealejeren (dvs. Vejdirektoratet) selv skulle afholde udgifterne til ledningsarbejder, der sker på arealejerens foranledning.
 - *”Højesteret finder, at de hensyn, der ved aftaler mellem ledningsejer og arealejer kan begrunde anvendelse af det ulovbestemte gæsteprincip – herunder det nævnte gavemoment – ikke i almindelighed kan overføres på sådanne tilfælde. Det er uden betydning, at deklarationen gav samme rettigheder for flere andre ledningsejere end Holstebro Kommune.*
- Højesteret finder, at der i sådanne tilfælde normalt er en formodning for, **at pålæggelse af en deklaration om sikring af ledninger har til formål bl.a. at fastslå, at ledningsejeren ikke skal betale for ledningsomlægninger, der sker på arealejerens foranledning, hvis der på et senere tidspunkt ikke længere er identitet mellem ledningsejeren og arealejeren.** Det må således kræve særlige holdepunkter, hvis dette udgangspunkt skal fraviges.”*
- Højesteret fandt også at det var uden betydning, at ledningerne i forbindelse med stiftelsen af Vestforsynings-selskaberne er overdraget fra Holstebro Kommune til selskaberne.

De øvrige 17 ledninger

- For de øvrige ledninger, der var anbragt i henhold til aftaler mellem de daværende ledningsejere og de daværende arealejere, var der betalt erstatning.
- Spørgsmålet er bl.a., om arealejerne har givet tilladelse til ledningsanbringelsen mod vederlag, herunder om et eventuelt vederlag er givet som compensation for, at ledningerne ikke ligger som "gæster". Højesteret bemærker, at det må anses for at være **uden betydning**, om det på nuværende tidspunkt kan godtgøres, at et eventuelt vederlag faktisk blev betalt.
- Højesteret fandt, at "*...når der er aftalt erstatning for selve anbringelsen af ledninger, er tilladelsen til at anbringe ledninger givet imod vederlag, og gæsteprincippet finder således ikke anvendelse som udfyldende regel.*"

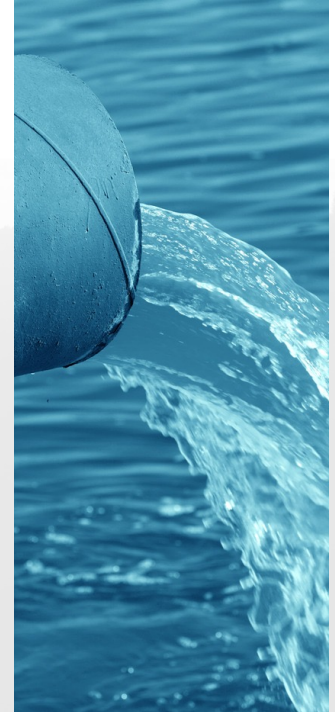
Udledningstilladelser til renseanlæg

Særlige opmærksomhedspunkter

Udledningstilladelser til renseanlæg

Retsgrundlag

- Miljøbeskyttelseslovens § 28:
 - *Kommunalbestyrelsen giver tilladelse til, at spildevand tilføres vandløb, søer eller havet, jf. dog stk. 2.*
 - *Stk. 2. Miljø- og Fødevareministeren giver tilladelse i henhold til stk. 1 til udledning af spildevand fra listevirksomheder, for hvilke ministeren meddeler godkendelse i henhold til § 40, medmindre anlægget har en kapacitet på 30 personækvivalenter eller derunder.*

Retsgrundlag

- Miljøbeskyttelseslovens §§ 65-66:
 - § 65, stk. 1
 - *Kommunalbestyrelsen fører generelt tilsyn med, at loven og de regler, der er fastsat med hjemmel i loven, overholdes.*
 - § 66, stk. 2 og 4
 - *Stk. 2. Ministeren fører tilsyn som nævnt i § 65, stk. 1 og 2, med bestående listevirksomheder, herunder med disses direkte udledninger af spildevand til vandløb, søer eller havet, hvis godkendelseskompetencen efter regler om godkendelse af listevirksomheder, jf. § 40, er henlagt til ministeren.*
 - *Stk. 4. Ministeren fører endvidere tilsyn med spildevandsudledninger fra spildevandsforsyningselskaber, der er omfattet af § 2, stk. 1, i lov om vandsektorens organisering og økonomiske forhold.*

Udledningstilladelser til renseanlæg

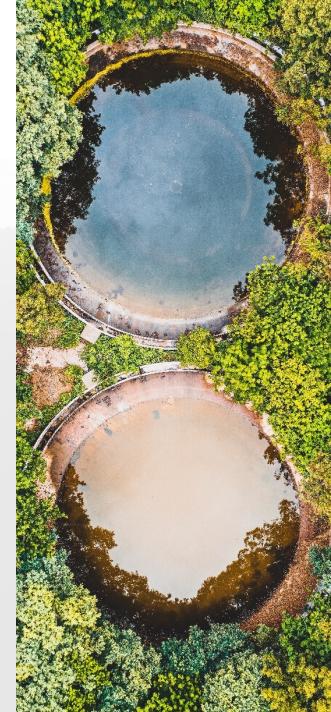
Spildevandsbekendtgørelsens regler

- Spildevandsbekendtgørelsen – kapitel 8-10:
 - Krav om ansøgning om udledningstilladelse sendes til kommunen.
 - Tilladelsesmyndigheden afgør, hvilke oplysninger der skal foreligge i forbindelse med ansøgningen.
 - Tilladelsesmyndigheden offentliggør tilladelser meddelt efter lovens § 28, stk. 1 til spildevandsforsyningsselskaber omfattet af vandsektorlovens § 2, stk. 1 på sin hjemmeside.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Hvornår kræves udledningstilladelse?

- Udledningstilladelse kræves ved enhver afledning af spildevand til vandløb, søer og havet.
 - Ved spildevand forstås alt vand, der afledes fra beboelse, virksomheder, øvrig bebyggelse og befæstede arealer.
 - Tag- og overfladevand fra befæstede arealer er også spildevand.
- Udledningstilladelse kræves ved tilslutning til spildevandsselskabers udløbsledning efter rensningsanlæg, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 13, stk. 1:
 - *”Hvis en virksomhed tilsluttes et spildevandsforsyningssselskabs udløbsledning, og tilslutningen sker efter et spildevandsforsyningssselskabs renseanlæg, betragtes tilslutningen som særskilt udledning efter lovens § 28, stk. 1 og 2, jf. bekendtgørelsens kapitel 9.”*

Udledningstilladelser til renseanlæg

Hvornår kræves udledningstilladelse?

- Miljøstyrelsens hyrdebrev til kommunerne af 3. februar 2021:
 - *...Jeg har desværre erfaret, at det ikke er alle kommuner/forsyningsselskaber, der har eksisterende udledningstilladelser for alle de overløbsbygværker, der ligger inden for kommunegrænsen. På et dialogmøde mellem Miljøstyrelsen og kommunerne har en række kommuner meddelt, at de på grund af spildevandsbekendtgørelsens § 2 ikke altid kan udstede en ny tilladelse, når den gamle er bortkommet.*
 - *Jeg vil med dette brev derfor gerne slå fast, at der til enhver tid skal være en eksisterende udledningstilladelse til alle udledninger af spildevand. Vedlagte notat klargør, at spildevandsbekendtgørelsens § 2 ikke er til hinder for, at der kan udstedes en ny tilladelse, hvis den eksisterende er bortkommet...*

Udledningstilladelser til renselanlæg

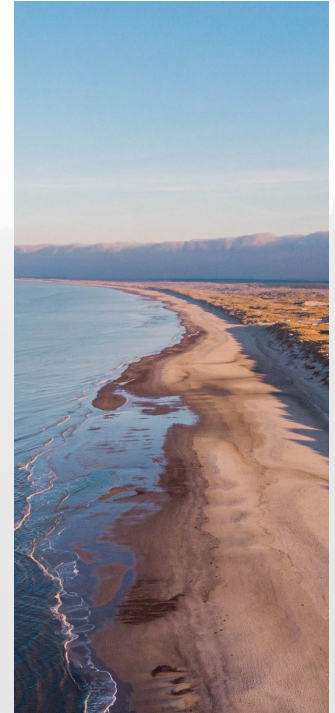
Særligt om renselanlæg

- Særligt om udledningstilladelser til renselanlæg (2.000/5.000 PE) – spildevandsbekendtgørelsens kapitel 9:
 - Der må ikke fastsættes højere grænseværdier for organiske stoffer, kvælstof og fosfor, end hvad der fremgår af bestemmelserne i spildevandsbekendtgørelsens kapitel 9
 - Der skal fastsættes lavere grænseværdier under hensyn til opfyldelse af de fastsatte miljømål for det vandområde, der udledes til, jf. bekendtgørelse nr. 448 af 11. april 2019 om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster.
- Fastsættelse af anlæggets kapacitet i udledningstilladelsen.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Regulering af udledning til et målsat vandområde

- Bekendtgørelse nr. 449 af 11. april 2019 om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.
- Efter bestemmelsen i bekendtgørelsens § 8, stk. 3, må myndigheden kun træffe en ny afgørelse, der indebærer en direkte eller indirekte påvirkning af et overfladevandområde, hvis:
 - afgørelsen ikke medfører en forringelse af overfladevandområdetets tilstand, og
 - ikke hindrer opfyldelsen af det fastlagte miljømål
- Gælder ikke revurderinger af udledningstilladelser, som på uændrede eller skærpede vilkår viderefører en ret til at udlede spildevand.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Regulering af udledning til et målsat vandområde

- Hvad forstås med "forringelse"?
 - En forringelse af tilstanden foreligger i praksis, når mindst ét af kvalitetselementerne falder et niveau, selv om denne forringelse ikke fører til, at hele overfladevandområdet rykker en klasse ned.
 - Hvis det pågældende kvalitetselement allerede befinder sig i den laveste klasse, udgør enhver forringelse af dette element en "forringelse af tilstanden" for overfladevandområdet.
 - Kvalitetselementerne følger af vandrammedirektivets bilag 5, der er implementeret i dansk ret i miljømålsbekendtgørelsen
- Hvad forstås med "hindre opfyldelsen af miljømålet"?
 - Ved vurdering af, om afgørelsen vil hindre opfyldelse af det fastlagte miljømål, skal det tages i betragtning, om påvirkningen neutraliseres senere i planperioden.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Regulering af indholdsstofferne i det udledte spildevand

- Bekendtgørelse nr. 1433 af 21. november 2017 om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder:
 - Ansøgning om udledningstilladelse skal indeholde oplysninger om udledningens stofsammensætning.
 - Myndigheden kan i vilkår til udledningstilladelsen fastsætte miljøkvalitetskrav og udpege blandingszoner.
 - Gælder, når der ikke er krav for målsatte recipienter i bilag 2 efter bekendtgørelse nr. 1625 af 19. december 2017 om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand
 - Myndigheden skal fastsætte vilkår om egenkontrol.
 - Bekendtgørelsen omfatter IKKE udledning fra separate regnvandssystemer, og der kan ikke stilles renskrav til regnvand, men alene funktionskrav.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Krav om BAT

- Ved udstedelse af udledningstilladelse skal myndigheden stille vilkår om BAT, jf. § 5 i bekendtgørelse nr. 1433 af 21. november 2017:
 - *”Udledning af forurenende stoffer skal begrænses ved hjælp af bedste tilgængelige teknik”*
- BAT-princippet indeholder et krav om metodefrihed:
 - *”BAT indebærer ikke, at der af myndighederne kan stilles krav om anvendelse af bestemte teknologier. Det indebærer derimod, at der inden for en given sektor i produktionen skal bruges den aktuelt anvendte, mest effektive og avancerede teknologi. Omkostninger ved valget af teknologi skal være rimelig”.*

Udledningstilladelser til renseanlæg

Ændringer – skærpelse eller udvidelse?

- Ændring af vilkår i eksisterende udledningstilladelser og krav om udledningstilladelse i forhold til ulovlig udledning kan kun kræves ved påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 30.
- Påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 30 kan ikke anvendes til at sanktionere udvidelser af kapaciteten på forsyningens spildevandsanlæg (udvidelse), idet sådanne udvidelser kræver tilladelse efter § 28, stk. 1, på grundlag af forud indgivet ansøgning, jf. MAD 2002 1392 MKN.
 - Påbud ophævet og sagen hjemvist til behandling efter § 28, da der var sket udvidelse af kapaciteten fra 60.000 til 80.000 personækvivalenter.
- Spildevandsbekendtgørelsens § 2
 - *Når forhold, der har indflydelse på et spildevandsanlæg, ændres væsentligt, herunder når et spildevandsanlæg flyttes eller omlægges, kræves fornyet tilladelse efter denne bekendtgørelse. Endvidere kræver en væsentlig ændring i mængden eller sammensætningen af spildevandet, der tilføres anlægget, fornyet tilladelse.*

Udledningstilladelser til renseanlæg

Ændringer – ny tilladelse

- Krav om fornyelse af en *eksisterende* tilladelse, hvor der er væsentlige ændringer af forhold, der har indflydelse på et spildevandsanlæg eller ved væsentlige ændringer i mængden eller sammensætningen af spildevandet.
- Det er kommunen, der er tilladelsesmyndighed for spildevandsselskabernes udledninger og dermed ud fra en konkret vurdering i de enkelte tilfælde træffer afgørelse om, hvorvidt det er nødvendigt med en fornyet tilladelse.
- Forhold, som udgør en væsentlig ændring, kan fx være:
 - kapacitetsændringer eller overskridelse af godkendt kapacitet
 - forøget hydraulisk belastning
 - nyt udledningssted
 - fastsættelse af supplerende bestemmelser af hensyn til gennemførelsen af kontrollen med bekendtgørelsens overholdelse
 - ændringer i oplandet.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Ændringer – ny tilladelse

- Nye vilkår mv. vurderes i lyset af de retlige rammer på tidspunktet for den nye tilladelse
 - Gældende miljøkvalitetskrav lægges til grund for regulering af udledning af forurenende stoffer – og her kan være sket en ændring/stramning.
 - Kommunen kan ved behandling af en tilladelse til en udledning med forurenende stoffer komme i den situation, at der ikke er fastsat miljøkvalitetskrav eller udarbejdet kvalitetskriterier for et eller flere af stofferne. Her kan kommunen rette henvendelse til Miljøstyrelsen med henblik på, at Miljøstyrelsen vurderer behovet for, at der fastsættes et miljøkvalitetskrav.
 - Reduktion af stofindholdet i henhold til BAT.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Sammenhæng med spildevandsplan og vandområdeplan?

- Udledningstilladelse og spildevandsplan
 - En udledningstilladelse bør meddeles ud fra forudsætningerne i spildevandsplanen.
- Udledningstilladelse og vandområdeplaner
 - Kommunen skal ved meddelelse af udledningstilladelse navnlig påse, at udledningen ikke er til hinder for, at målsætningen for det vandområde, hvortil der udledes, kan opfyldes, jf. MBL § 28.

Udledningstilladelser til renseanlæg

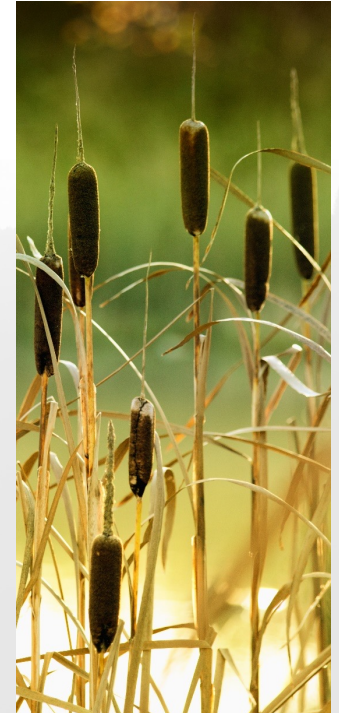
Sammenhæng med naturbeskyttelseslovens § 3

- En udledningstilladelse kan forudsætte, at der gives tilladelse til en tilstandsændring efter naturbeskyttelsesloven

Udledningstilladelser til renseanlæg
Sammenhæng med naturbeskyttelseslovens § 3

energi & miljø

- **NMK afgørelse af 17. december 2014, Århus Kommune (Fuglekar Moss) (BAG 2014.011):**
 - Ophævet udledningstilladelse for overfladevand til en moss, da der ikke foretog dispensation til tilstandsændring eller tilstrækkelig beskrivelse af hydraulisk kapacitet til foretaget belastning.
 - NMK lagde til grund, at den foreslåede vandmængde, som løste af udledningstilladelsen, skilting af tilstrækkelig vandføringsenergi samt forhøjelse af algeplanter lever især medførte en tilstandsændring, som forudsatte dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.
 - NMK bemærkede herudover, at under hensyn til, at der ikke foretog regulativ for Madsen Bæk, skulle vider i udledningstilladelsen fastsætte på baggrund af en konkret vurdering af, om vandløbshydrauliske kapacitet gav mulighed for at tildele en foretaget belastning, herunder gennem tilstrækkelig nedbrydning af sediment.
 - NMK fandt ikke, at der med afgørelsen var foretaget en sådan nærmere beskrivelse af vandføringsenergi, at det var muligt at vurdere nødvendigheden af nedbrydning, især om voldsommen af forureningssubstans ikke fandtes at være dimensioneret i overensstemmelse med BAC.

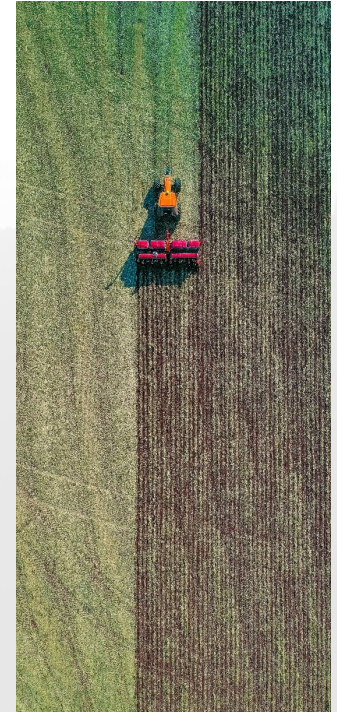

- **NMK afgørelse af 17. december 2014, Aarhus Kommune (Fuglekær Mose) (MAD 2014.511):**
 - Ophævet udledningstilladelse for overfladevand til en mose, da der ikke forelå dispensation til tilstandsændring eller tilstrækkelig beskrivelse af hydraulisk kapacitet til forøget belastning.
 - NMK lagde til grund, at den forøgede vandmængde, som fulgte af udledningstilladelsen, sikringen af tilstrækkelig vandføringsevne samt forhøjelse af digehøjden hver især medførte en tilstandsændring, som forudsatte dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.
 - NMK bemærkede herudover, at under hensyn til, at der ikke forelå regulativ for Madses Bæk, skulle vilkår i udledningstilladelsen fastsættes på baggrund af en konkret vurdering af, om vandløbets hydrauliske kapacitet gav mulighed for at tillade en forøget belastning, herunder gennem tilstrækkelig neddrosling af udløbet.
 - NMK fandt ikke, at der med afgørelsen var foretaget en sådan nærmere beskrivelse af vandføringsevnen, at det var muligt at vurdere nødvendigheden af neddrosling, ligesom vådvolumen af forsinkelsesbassinet ikke fandtes at være dimensioneret i overensstemmelse med BAT.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Sammenhæng med landzonekravet

- **NMK afgørelse af 11. april 2014 vedr. Ramten**
 - Etablering af et regnvandsbassin i landzone forudsætter landzonetilladelse efter planlovens § 35, stk. 1, også selvom bassinet er del af vejens areal.
 - NMK bemærkede, at bestemmelserne i tilladelsen til udledning af overfladevand efter miljøbeskyttelsesloven ikke var fastsat ud fra de planlægningsmæssige og landskabelige hensyn, som varetages af planlovens landzonebestemmelser; vilkårene regulerede andre forhold end vilkår fastsat om regnvandsbassiner efter planlovens landzonebestemmelser. Udledningstilladelsen kan derfor ikke træde i stedet for eller overflødigøre en landzonetilladelse.

Udledningstilladelser til renseanlæg

Sammenhæng med miljøvurdering

- **MFN afgørelse af 7.marts 2018 vedr. udledningstilladelse fra Hillerød Renseanlæg:**
 - En kommune havde truffet afgørelse om tilladelse til udledning af regn- og overfladevand til bæk via et nyt regnvandsbassin og nyt udløb
 - Afgørelsen blev påklaget af fem lodsejere omkring bækken, med klagepunktet, at merudledning ikke mulig, da allerede afledningskapacitetsproblemer som følge af mangelfuld vandløbsvedligeholdelse
 - Miljø- og Fødevareklagenævnets afgrænsning af prøvelsen:
 - *”... har på den baggrund i nærværende klagesag **alene foretaget en prøvelse af, hvorvidt VVM-reglerne er overholdt** i forbindelse med projektets godkendelse. Kommune har oplyst, at der ikke er gennemført en VVM-screening inden meddelelsen af udledningstilladelsen [...]. Det er derfor ikke afklaret, om der skal udarbejdes en miljøvurdering. Dermed er det heller ikke afklaret, om der skal gives en VVM-tilladelse, hvilket vil kunne få betydning for indholdet af udledningstilladelsen. Miljø- og Fødevareklagenævnet finder dermed, at udledningstilladelsen lider af en væsentlig retlig mangel.”*

Klageadgang

- Afgørelser vedr. udledningstilladelse, herunder vilkår i udledningstilladelser, kan som udgangspunkt påklages til Natur- og Miljøklagenævnet
 - **Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 13. juni 2012:**
 - *"Vandselskab klagede over Vordingborg Kommunes spildevandstilladelse til Natur- og Miljøklagenævnet, der forespurgte Naturstyrelsen, om det i forbindelse med vedtagelsen af vandsektorloven var blevet besluttet om kommunalt udskilte forsyningsselskaber har klageadgang efter miljøbeskyttelseslovens § 98. Naturstyrelsen oplyste, at der ikke var truffet en sådan beslutning, hvorefter klagenævnet afviste at realitetsbehandle klagen med bemærkning om, at det ikke kunne antages at have været hensigten, at aktieselskaber, der er 100 % kommunalt ejede, skulle være klageberettigede, men at konflikten skulle løses gennem dialog og samarbejde".*

Udledningstilladelser til renseanlæg

Klageadgang

- Klageadgangs kræver væsentlig, individuel interesse.
 - +Klageadgang – NMK af 9. december 2016 – Hvidovre Kommune: *Det fremgår af sagen, at havledningens udmunding er placeret ca. 200 m fra klagernes nærmeste bundgarn. Klagerne har endvidere oplyst, at deres fiskeri er blevet forringet efter etableringen af den nye havledning.*
 - Ingen klageadgang – MFKN af 4. februar 2021 – Mariagerfjord Kommune: *...Nævnet har herved lagt vægt på, at udledningen sker via en havledning til Kattegat ca. 3,8 km fra land, hvorfor udledningen ikke kan antages at berøre klagerne væsentligt*

- Opsættende virkning af klage:
- **MFKN af 13. august 2021 – Stevns Kommune**
 - *Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder efter en samlet vurdering af de foreliggende oplysninger i sagen, at der ikke foreligger sådanne særlige, konkrete forhold, der kan begrunde, at klagen tillægges opsættende virkning. Nævnet har ved vurderingen lagt vægt på afstanden fra udledningspunktet til de nærmest beliggende Natura 2000-områder, og at Stevns Kommune har vurderet, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af naturtyper og -arter på udpegningsgrundlaget for disse områder. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at kommunen har vurderet, at projektet vil indebære en reduktion af udledningen af kvælstof og fosfor til recipienten Køge Bugt, hvorfor miljøtilstanden heri ikke vil påvirkes negativt, og at projektet således ikke vil hindre en fremtidig målopfyldelse. Endeligt har nævnet lagt vægt på, at bassinerne indrettes og dimensioneres ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT) inden for rensning af denne type spildevand, og at der ikke er risiko for forurening af grundvandet, idet bassinerne etableres med tæt membran/lermembran.*

Strafansvar

- Manglende udledningstilladelse kan medfører strafansvar også for spildevandsselskaber, jf. Retten i Odense dom af 26. oktober 2017
 - Spildevandsselskabet idømmes en bøde på 50.000 kr.:
 - *”Efter Miljøstyrelsens [sic] ændring af tilladelsen til tiltalte, ses der ikke at have været tilstrækkelig og nødvendige tiltag for inden for rimelig tid at bringe forholdene i orden, hvorfor tiltalte anses for skyldig i overensstemmelse med tiltalen.”*
 - Men grundejerens erstatningskrav på 98.000 kr. tages ikke til følge:
 - *”Årsagsforbindelsen mellem erstatningssøgendes tab og tiltaltes handlinger ses ikke at være tilstrækkelig dokumenteret, så kravet kan ikke på det foreliggende grundlag tages til følge.”*

Vejvand

Håndtering og kvalificering af vejvand

Vejvand er spildevand

- Definition af spildevand, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 4, stk. 1 og 3:
 - *Ved spildevand forstås alt vand, der afledes fra beboelse, virksomheder, øvrig bebyggelse og befæstede arealer.*
 - *Ved tag- og overfladevand forstås regnvand fra tagarealer og andre helt eller delvist befæstede arealer, herunder jernbaner, såfremt det ikke indeholder andre stoffer, end hvad der sædvanligt tilføres regnvand i forbindelse med afstrømning fra sådanne arealer eller har en væsentlig anden sammensætning*
- Definition af spildevandsanlæg, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 4, stk. 7:
 - *Ved et spildevandsanlæg forstås såvel åbne som lukkede ledninger og andre anlæg, der tjener til afledning eller behandling af spildevand mv. i forbindelse med udledning til vandløb, søer eller havet, afledning til jorden eller anden form for bortskaffelse*

Vejafvandingsanlæg reguleres i vejloven

- Efter vejlovens § 8, stk. 1, er det vejmyndighedens ansvar at holde offentlige veje i den stand, som trafikens art og størrelse kræver. Bestemmelsen fastsætter således både en vedligeholdelsespligt og en tilsynspligt for vejmyndigheden.
 - Omfatter også vejafvandingen
 - Vurdere, om den offentlige vej er i god og forsvarlig stand med den eksisterende vejafvandning, herunder inddrage dimensioneringen af vejafvandningen samt oprensningen af riste og vejbrønde.
- Efter ordlyden af vejlovens § 8, stk. 1, omfatter bestemmelsen ikke det vand fra et offentligt vejareal, som naturligt afstrømmer fra vejarealet til de tilgrænsende ejendomme.
 - Vejdirektoratet har i praksis tilkendegivet, at vejafvandning skal sikre, at vandet bliver ledt væk fra vejen af færdselssikkerhedsmæssige eller vejtekniske årsager. Der er således *ikke* hensynet til omkringliggende ejendomme, der kan begrunde beslutningen om f.eks. at etablere en vejbrønd.

Afgrænsning overfor spildevand – Vejdirektoratet

- Vedligeholdelsespligten efter vejlovene omfatter alt vejudstyr, herunder også vejafvanding, men hverken vejlovene eller betalingsloven indeholder en nærmere afgrænsning af vejafvandingsanlæg.
- Vejdirektoratets udtalelse af 17. januar 2007:
 - ”Tekniske anlæg (installationer og rør i vejen), hvis formål udelukkende eller overvejende er at bortlede vejvand må betragtes som vejudstyr og dermed som en del af vejafvandingen.”

Afgrænsning overfor spildevand – Naturstyrelsen

- Naturstyrelsens udtalelse af 1. august 2011:
 - *”Hvis en kommune i spildevandsplanen ... har udlagt et område som spildevandskloakeret, med nedsivning af overfladevand på de enkelte parceller og ønsker vejvandet afledt til recipient via ledningsanlæg, da er spildevandsforsyningsselskabet forpligtet til at etablere og drive ledningsnettet”.*
- Naturstyrelsens brev af 14. september 2015 til Ballerup Kommune nuancerede styrelsens udtalelse fra 2011, således at følgende fremgår:
 - *”For så vidt angår tilfælde, hvor der er tvivl eller uenighed om fx afgrænsningen af ”spildevandsanlæg” eller om afgrænsningen mellem ”private spildevandsanlæg”, herunder vejafvandringsanlæg, og spildevandsanlæg ejet af et spildevandsselskab omfattet af vandsektorloven indgår der efter Naturstyrelsens opfattelse således normalt spildevandsplanens kategorisering, hvem har etableret, drevet og vedligeholdt anlægget, hvem har betalt for etablering, drift og vedligeholdelse, gamle landvæsens-kommissionskendelser, tinglysninger og andre relevante dokumenter”.*

Afgrænsning overfor spildevand – Energistyrelsen

- Energistyrelsens vejledning af 26. januar 2017 om vandselskabers deltagelse i tilknyttet virksomhed:
 - ”Det fremgår af vejlovens § 8, at vejbestyrelsen afholder de udgifter, der er forbundet med arbejder vedrørende de offentlige veje, medmindre andet fremgår af andre bestemmelser. Denne bestemmelse omfatter alt vejudstyr, herunder vejafvanding. Tekniske anlæg (installationer og rør i vejen), hvis formål udelukkende eller overvejende er at bortlede vejvand, må betragtes som vejudstyr og dermed som en del af vejafvandingsanlægget. Det ligger uden for vandselskabers hovedvirksomhed at være vejbestyrelse, og reglerne om tilknyttet virksomhed giver ikke hjemmel til, at vandselskaber kan eje vejafvandingsanlæg eller afholde de udgifter, der er forbundet med arbejder vedrørende de offentlige veje.”

Tilladelser efter miljøbeskyttelsesloven

- Efter miljøbeskyttelseslovens § 19 kan der meddeles tilladelse til ud- og afledning af spildevand på jordoverfladen (nedsivningstilladelse).
- Udmøntet i spildevandsbekendtgørelsens § 38: Tilladelse til afledning af tag- og overfladevand til nedsivningsanlæg – omfatter faskiner, nedsivningsbassiner mv., men også andre former for nedsivningsanlæg, såsom grøfter og trug.
- Ved afledning af overfladevand fra vejarealer gælder der efter Miljøstyrelsens spildevandsvejledning en bagatelgrænse for, hvornår en tilladelse er nødvendig. I spildevandsvejledningen bemærkes følgende:
 - *”Vejvand, der bortledes gennem drænledninger efter nedsivning gennem græsrabatter og grøfter samt trug med dræn, vil normalt være rensat og hydraulisk neddroset i en sådan grad, at afledning til et vandområde ikke medfører forurening og hydraulisk belastning, men det må afhænge af en konkret vurdering. Hvis vejvand fra mindre veje, uanset om de er i offentlig eller privat eje, nedsiver i vejsiden uden at blive afledt til et nedsivningsanlæg eller et vandområde, kræves normalt ikke tilladelse [...].”*

Tilladelser efter miljøbeskyttelsesloven

- Efter miljøbeskyttelseslovens § 19 og spildevandsbekendtgørelsens § 44 kan der meddeles tilladelse til udledning eller udsprøjtning af spildevand uden jordbrugsmæssig værdi på jordoverfladen – fx på et vejareal.
- Kræver en konkret vurdering af, om udledningen af spildevandet vil være miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt.
 - Hensigten hermed er at sikre, at udledningen ikke indebærer en risiko for forurening af grund- og overfladevand, sundhedsfare for mennesker eller dyr, og at sikre omboende mod gener af miljø- og sundhedsmæssig karakter og overfladisk afstrømning.

- Vejloven § 82:
 - *Tilledning af spildevand, overfladevand m.v. til offentlige veje eller disse vejes grøfter eller ledninger må kun ske med vejmyndighedens tilladelse.*
- Spildevand skal forstås i overensstemmelse med definitionen i spildevandsbekendtgørelsen.
- Bestemmelsen gælder kun foranstaltninger med henblik på at tillede vand – og ikke naturligt af- og tilstrømning af vand.

Afstrømning af spildevand til vejen

- Vejdirektoratets udtalelse af 22. april 2022:
- *Det er alene tilledning af spildevand, overfladevand m.v., der er reguleret i vejlovgivningen. Bestemmelsen omfatter ikke overfladevand, der på grund af terrænforhold løber ud på vejarealet. Den offentlige vej skal således være indrettet til at kunne modtage vand, der naturligt afstrømmer [fra] højereliggende arealer eller veje. I det omfang ejeren af en ejendom ikke efter anden lovgivning kan pålægges at foretage sig noget bestemt med hensyn til overfladevand, må vejmyndigheden indrette den offentlige vej på en sådan måde, at vejen kan tåle og håndtere de nedbørsmængder, der nu engang er.*
- *Hvis det konstateres, at der tilledes overfladevand til den offentlige vej, og vejmyndigheden ikke har givet tilladelse hertil, skal vejmyndigheden overveje, om forholdet kan lovliggøres enten retligt eller faktisk, jf. vejlovens § 136.*
- *Vejmyndigheden skal foretage en konkret vurdering af, om der kan ske lovliggørelse. Da formålet med vejafvanding er at lede regnvand, der falder på det befæstede areal væk fra vejen af hensyn til trafiksikkerhed og trafikafvikling samt af vejtekniske hensyn, vil det efter Vejdirektoratets opfattelse være sagligt at inddrage hensynet til dimensioneringen af og kapaciteten i vejens afvandingssystem, samt om tilledningen kan indeholdes i vejmyndighedens udledningstilladelse til recipient eller tilslutningstilladelse til spildevandsanlæg, jf. miljøbeskyttelseslovens § 28, henholdsvis stk. 1 og stk. 3.*

Klimatilpasning

Status på implementeringen af den nye lovgivning

Klimatilpasning

Service niveaubekendtgørelsen

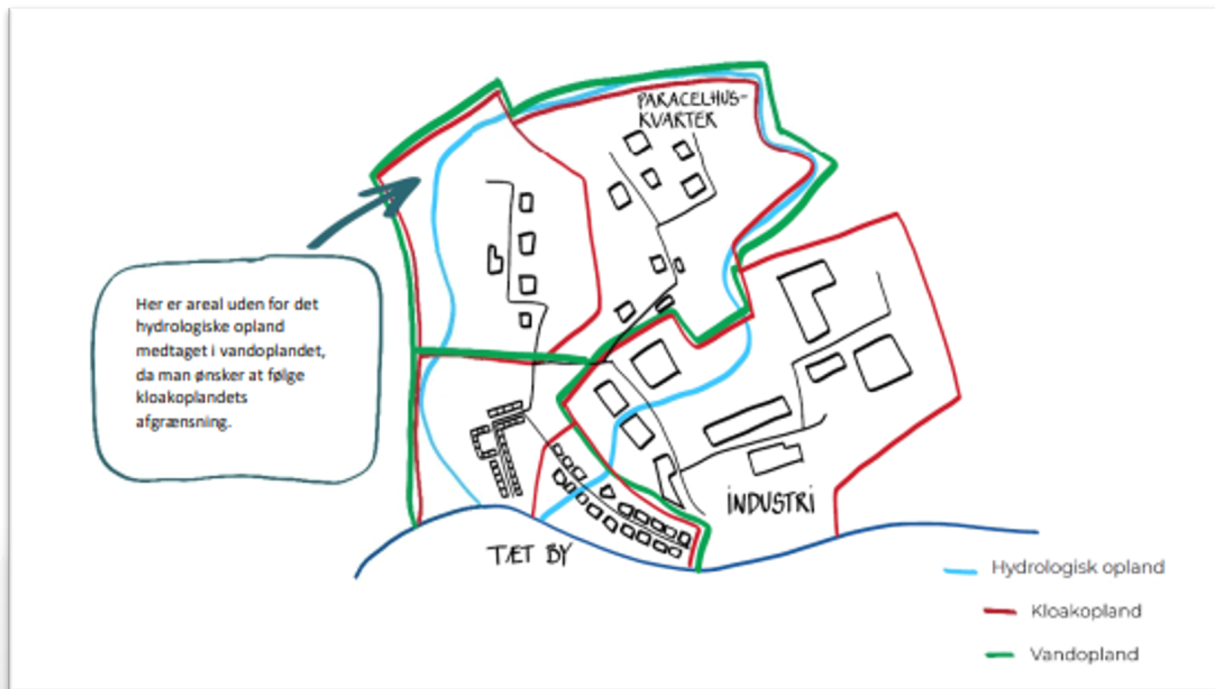
- Kommunen *kan* i spildevandsplanen fastsætte et bindende serviceniveau for et givent område.
 - Fastsættes for geografisk afgrænsede områder, der defineres og begrundes.
 - Fastsættes til det samfundsøkonomisk mest hensigtsmæssige niveau
 - Offentliggøres på kommunens hjemmeside.
- Gælder *ikke*, når det fastsatte serviceniveau ikke overstiger en 5-års regnhændelse i separatkloakerede områder og en 10-års regnhændelse i fælleskloakerede områder (det "almindelige" serviceniveau for kloakker)

Valget af spor

- 2 spor:
 - Spor A – bekendtgørelsens § 3
 - Kommunalbestyrelsen fastsætter bindende serviceniveau for et givent område(/opland)
 - Kommunalbestyrelsens opgave at gennemføre den samfundsøkonomiske metode
 - Spor B – bekendtgørelsens § 4
 - Kommunalbestyrelsen pålægger spildevandsselskabet at fastsætte serviceniveauer for håndtering af tag- og overfladevand i konkrete områder. Afgrænsning begrundes af selskabet.
 - Spildevandsselskabernes opgave at gennemføre den samfundsøkonomiske metode
- Kommunalbestyrelsen træffer en principiel beslutning om at følge enten spor A eller B i forbindelse med udarbejdelse af spildevandsplanen.

Oplandsinddeling

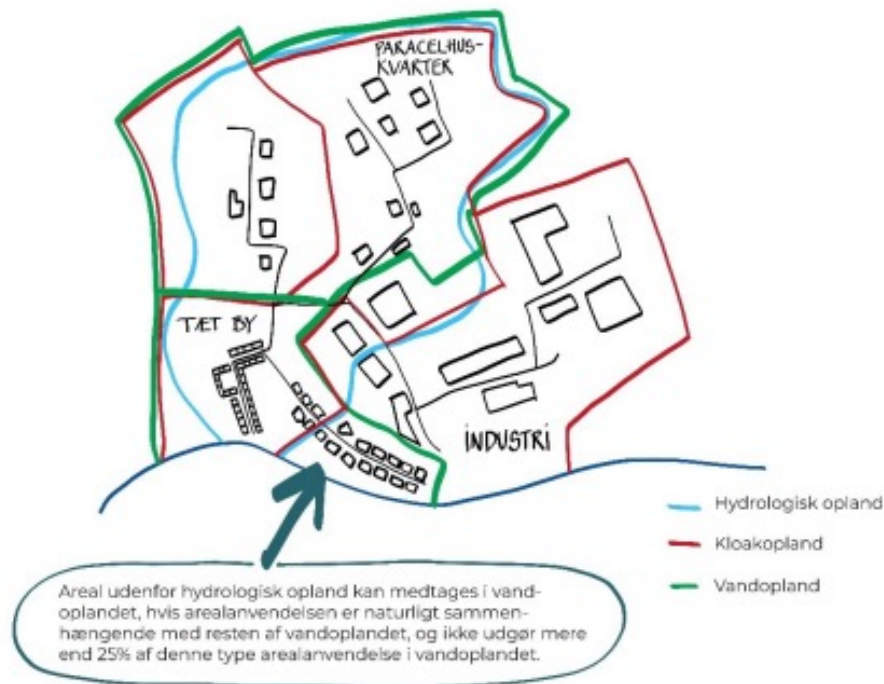
- Opdelingen skal tage udgangspunkt i hydrologi og/eller i spildevandsplanens fastlagte kloakoplande

Klimatilpasning

Eksempel på tilpasning af oplandsinddelingen

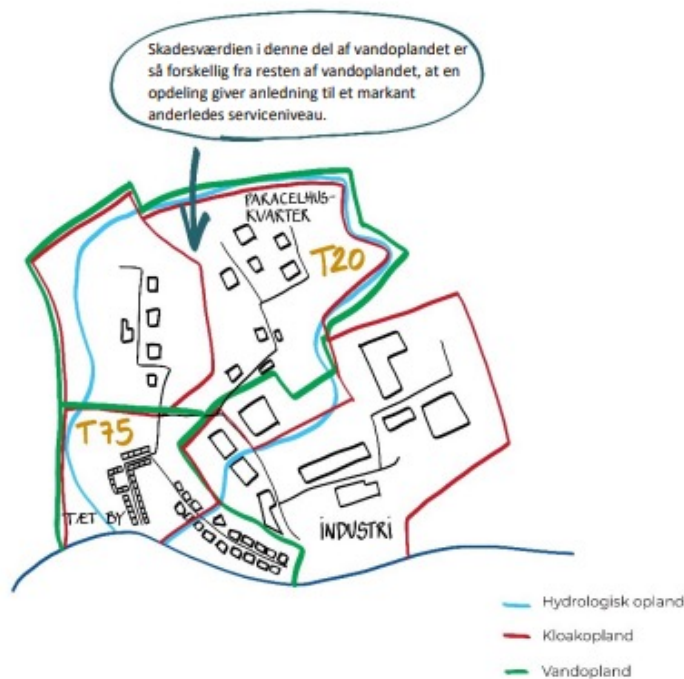
- Tillades at der indregnes mindre del af det sammenhængende anvendelsesområde i det vandopland størstedelen normalt ikke tilhører, så længe anvendelsesområdet ikke udgør mere end 25 % af det samlede anvendelsesområde

Klimatilpasning

Eksempel på tilpasning af oplandsinddelingen

- Oplandsinddeling kan tilpasses for anvendelsesområder, hvor en markant forskel i skadesværdier giver anledning til at serviceniveauet for hele vandoplandet ændres med mere end en 5 års hændelse

Den samfundsøkonomiske metode trin for trin (6 trin)

1. Udarbejde oversvømmelseskort pba. detaljeret hydraulisk model og kortlægning af værdier
2. Udarbejde risikokortlægning, hvor oversvømmelseskort sammenstilles med værdikort og enkelte regnhændelsers bidrag til den årlige risiko opgøres
3. Beregnes gennemsnitlige årlige omkostninger for de valgte serviceniveauer (EAD)
4. Fastlægges omkostninger ved forskellige skitserede løsningstiltag og serviceniveauer
 - Trin 1-4 gentages med implementering af valgte klimatilpasningsløsninger
5. Opgøres gevinsten som de sparede skadesomkostninger
6. Nutidsnettoværdi beregnes, og danner grundlag for fastlæggelse af det samfundsøkonomisk hensigtsmæssige serviceniveau for det pågældende serviceniveau

Klimatilpasning

Løsningstiltag og opgørelse af omkostninger

- Der er krav om inddragelse af flere løsningstiltag eller serviceniveauer, jo større de forventede, samlede omkostninger til klimatilpasning i et område er.

Forventet investering	Antal nødvendige analyser pr. løsningstiltag
0 – 10 mio. kr.	2 serviceniveauer
10 – 15 mio. kr.	3 serviceniveauer
15 – 20 mio. kr.	4 serviceniveauer
> 20 mio. kr.	5 serviceniveauer

Fastsættelse af serviceniveau

- Fastsættelse af serviceniveau
 - Med udgangspunkt i nettogevinster fastsættes for *hvert* opland et serviceniveau
 - Som hovedregel er serviceniveauet det niveau, der ved metoden har vist den største nettogevinst.
 - Hvis ikke positiv nettogevinst ved højere serviceniveauer, kan serviceniveauet ikke fastsættes til højere end 5 års-regnhændelse for separatkloakerede områder og 10 års-regnhændelser for fælleskloakerede områder.
- Den valgte løsning er *ikke* bindende for selskabets valg af de konkrete projekter, der efterfølgende skal udføres til opnåelse af det valgte serviceniveau.
- Der kan også regnes samfundsøkonomi på sammenhængende projekter

Omkostningsbekendtgørelsen og klimatilpasning i praksis

- Bekendtgørelsen angår takstfinansiering af
 1. Spildevandsselskabers omkostninger til klimatilpasning i forhold til spildevandsselskabets håndtering af tag- og overfladevand.
 2. Spildevandsselskabers omkostninger til aftaler med andre parter om etablering eller drift af spildevandsanlæg eller andre anlæg til brug for selskabets håndtering af spildevand
- Omfatter både projekter i og uden for egne spildevandsanlæg

Selskabsøkonomisk omkostningseffektivitet

- Spildevandsselskaber skal dokumentere, at der er valgt en selskabsøkonomisk omkostningseffektiv løsning til opnåelse af et serviceniveau, som selskabet er forpligtet til at nå. Dokumentationen skal opfylde kravene i omkostningsbekendtgørelsens bilag 1.
- Det følger af hvile i sig selv-princippet, som er lovfæstet i betalingslovens § 1, stk. 4, at spildevandsselskaber kun må betale nødvendige omkostninger til at løse deres opgaver, og således har en generel pligt til sørge for, at de løses selskabsøkonomisk omkostningseffektivt. Formålet med dokumentationskravet er at understøtte den generelle pligt, der har til formål at sikre forbrugerbeskyttelsen. Kravet er en videreudvikling af kravet om dokumentation for omkostningseffektivitet i medfinansieringsreglerne, og skal bl.a. også understøtte en hensigtsmæssig fordeling mellem skattefinansiering og takstfinansiering, herunder sikre overholdelse af grundlovens § 43. Det er særligt vigtigt for projekter, hvor andre parter af forskellige årsager kan have en interesse i valg af løsning, anlæggets kapacitet, serviceniveau, projektets sammenhæng med øvrig planlægning, infrastruktur, byrum etc.

Klimatilpasning

Klimatilpasning i egne anlæg

- Spildevandsselskabet kan kun indregne udgifter til nykloakering eller til forhøjelse af det faktiske serviceniveau i forhold til håndtering af tag- og overfladevand, som er nødvendige for at opnå det serviceniveau, som selskabet er forpligtet til at opfylde.
- Spildevandsselskabet skal dokumentere, at der er valgt en selskabsøkonomisk omkostningseffektiv løsning til opnåelse af serviceniveauet.

- Projekter, der Ikke er omfattet (ikke klimatilpasning):
 - Projekter, som har en *afledt effekt* i form af forhøjelse af serviceniveauet for håndtering af tag- og overfladevand eller reduktion skadesomkostninger fra tag- og overfladevand, men hvis hovedformål er at leve op til et andet statsligt eller kommunalt fastsat, pålagt eller godkendt mål.
 - EX fra vejledningen: *... et projekt, hvor en del af regnvandet afkobles fra et fælleskloakeret område via et separeringsprojekt med det hovedformål at reducere overløb fra fælleskloakken ned til et mål fastsat i den kommunale spildevandsplan. Sådan et projekt kan have en afledt klimatilpasningseffekt, idet de resterende ejendomme tilsluttet fælleskloakken efter afkoblingen kan opleve færre oversvømmelser og dermed forhøjet serviceniveau.*

Projekter uden for egne spildevandsanlæg og med andre parter i øvrigt

- Projekter med andre parter:
 1. Projekter om etablering eller drift af anlæg, som *både har nytte for selskabet og en eller flere andre parter*, uanset om anlægget ejes af helt eller delvist af selskabet eller den eller de andre parter.
 2. Projekter på grundlag af aftaler, hvor selskabet mod betaling forpligter sig til at *etablere og opretholde et højere serviceniveau i selskabets håndtering af spildevand* end det, selskabet er forpligtet til, eller at *selskabet etablerer og driver anlæg til håndtering af spildevand, som samlet set er dyrere end nødvendigt til varetagelse af selskabets opgaver*.
 3. *Projekter i vandløb*, som ikke er omfattet af nr. 1 eller 2, og projekter om etablering eller anvendelse af *åbne anlæg til håndtering af tag- og overfladevand på fremmed grund*, som ikke er omfattet af nr. 1 eller 2, uanset om anlægget ejes helt eller delvist af selskabet, eller det ejes af andre

Klimatilpasning

Projekter uden for egne spildevandsanlæg og med andre parter i øvrigt

- Krav om *selskabsøkonomisk omkostningseffektiv løsning* til opnåelse af et serviceniveau, som selskabet er forpligtet til at nå.
- Indholdskrav til klimatilpasningsaftaler (som vi kender det i medfinansieringsordningen)

Projekter uden for egne spildevandsanlæg og med andre parter i øvrigt

- Omkostningsfordelingen for *projekter med flere parter* skal baseres på, hvilken nytte de enkelte parter har af projektet.
 - Redegørelse for omkostningsfordelingen, som specificerer, hvilke dele af projektet der kun har nytte for en enkelt part og hvilke dele der har fælles nytte, og begrundes omkostningsfordelingen for de dele, der har fælles nytte.
- For *projekter med højere serviceniveau, end selskabet er ansvarlig for*, skal meromkostningerne beregnes i forhold til de omkostninger, som i øvrigt ville have været nødvendige for at løse spildevandsselskabets opgaver (til serviceniveau).
- For *projekter i vandløb og på privat grund* skal der udarbejdes en redegørelse for, at den eller de andre parter ikke har nytte af projektet. Hvis der aftales en betaling fra et spildevandsselskab til en anden part, skal der udarbejdes en begrundelse.
- Fordelingen af risikoen for eventuelle uforudsete fordyrelser skal følge samme principper, og der skal udarbejdes en begrundelse for fordelingen.

- De klimatilpasningsprojekter, som er omfattet af indberetningspligten, er:
 - Projekter, der har som hovedformål at forhøje serviceniveauet i forhold til håndtering af tag- og overfladevand eller reducerer skadesomkostningerne som skyldes oversvømmelse fra regnvandskloakker eller kloakker med en blanding af regn- og spildevand i et område.
 - Projekter, hvor et område nykloakeres til et højere serviceniveau for håndtering af tag- og overfladevand end en 5-års regnhændelse i et separatkloakeret område eller en 10-års regnhændelse i et fælleskloakeret område.
- Krav om at indberette aftaler vedrørende projekter uden for egne spildevandsanlæg og med andre parter i øvrigt.
 - Aftalerne skal indberettes inden anlæggelsen af det projekt, som aftalen vedrører, påbegyndes.
 - Formålet med indsendelsen er, at FS skal føre tilsyn med blandt andet omkostningsfordeling og omkostningseffektivitet for projekterne med det formål, at forbrugerne ikke betaler for meget over taksterne.

- Det er ikke intentionen med lovforslaget at ændre ved kommunens mulighed for at agere projektleder.
- Selskab og kommune kan således fremover selv aftale, om kommunen eller selskabet skal være projektleder for projekter, der foregår på kommunale anlæg, i modsætning til tidligere, hvor kommunen i alle tilfælde skulle være projektleder.
- Det ikke er hensigten at fastsætte regler om afdragsordninger parterne imellem, som det er tilfældet med medfinansieringsordningen.

- Forsyningssekretariatet er tilsynsmyndighed
- For projekter, hvor spildevandsselskabet søger om tillæg, sker Forsyningssekretariatets kontrol med overholdelsen af reglerne i forbindelse med behandling af ansøgning om tillæg og i givet fald forhåndsgodkendelse.
- For projekter, hvor spildevandsselskabet ikke søger om tillæg, fører Forsyningssekretariatet udelukkende tilsyn med reglerne om fælles anlæg.
 - Samarbejdsaftalen om det fælles projekt sendes til Forsyningssekretariatet, inden anlæggelsen af det pågældende projekt påbegyndes
- Hvis Forsyningssekretariatet finder, at en udgift ikke lovligt kan indregnes i taksterne, skal Forsyningssekretariatet meddele det til selskabet. Selskabet skal inden for en frist på 4 uger meddele Forsyningssekretariatet, hvilke foranstaltninger selskabet har truffet på baggrund af Forsyningssekretariatets meddelelse. Hvis Forsyningssekretariatet på baggrund heraf vurderer, at selskabet har afholdt eller planlægger at afholde en udgift, som ikke lovligt kan indregnes, skal Forsyningssekretariatet meddele det til selskabet og til den eller de kommuner, som godkender selskabets takster.

Øvrige nyheder

PFAS i spildevandsslam

FPAS i spildevandsslam

Miljøstyrelsens hyrdebrev

- Miljøstyrelsens hyrdebrev af 15. oktober 2021:
- *Der har i den senere tid været et øget fokus på forurening af PFAS, herunder PFOS, på landbrugsjorde til afgrøder og afgræsningsarealer til bl.a. slagtekvæg. Samtidig er der sat skærpede krav til PFAS i jord- og drikkevandskvalitet.*
- *PFAS-forbindelserne er uønskede, fordi de er svært nedbrydelige i naturen (er persistente), ophobes i fødekæden (er bioakkumulerende), er giftige over for mennesker og dyr og kan transporteres over lange afstande.*
- *Miljøstyrelsen vil på baggrund af dette gøre kommunerne opmærksomme på Miljøstyrelsens fortolkning af de gældende regler vedr. anvendelsen af spildevandsslam og Miljøstyrelsens anbefaling til en vejledende grænseværdi for PFAS i spildevandsslam.*
- *Anvendelsen af spildevandsslam er reguleret i bekendtgørelse nr. 1001 af 27. juni 2018 om anvendelse af affald til jordbrugsformål. Formålet med bekendtgørelsen er at regulere, i hvilket omfang affald, jf. § 2, kan anvendes til jordbrugsformål uden skadelige virkninger på miljøet, mennesker, planter og dyr.*
- *For at opfylde dette formål fastsætter § 7, at affald, der skal anvendes til jordbrugsformål eller tilføres husdyrgødningsbaserede biogasanlæg eller behandlingsanlæg, skal overholde grænseværdierne i bilag 2 og ikke må indeholde væsentlige mængder af andre miljøskadelige stoffer, som fx PFAS og herunder PFOS.*
- *Med væsentlige mængder menes indhold, der vurderes at kunne give negative effekter på miljøet og menneskers og dyrs sundhed.*

FPAS i spildevandsslam

Miljøstyrelsens hyrdebrev

- *Hvis en kommune har mistanke om, at spildevandsslam indeholder væsentlige mængder af andre miljøskadelige stoffer som fx PFAS, skal kommunen undersøge dette nærmere. Hvis spildevandsslammet indeholder væsentlige mængder af fx PFAS, må det ikke udbringes efter bekendtgørelsen. Såfremt det ikke må udbringes, skal spildevandsslammet disponeres på anden vis, fx forbrænding.*
- *Miljøstyrelsen har sat en foreløbig vejledende grænseværdi for summen af de fire PFAS-stoffer (PFOA, PFOS, PFNA og PFHxS) på **0,01 mg/kg TS**, samt en grænseværdi for summen af 22 PFAS-stoffer (PFBS, PFPS, PFHxS, PFHpS, PFOS, PFNS, PFDS, PFUnS, PFDoS, PFTrS, PFOSA, 6:2 FTS, PFBA, PFPA, PFHxA, PFHpA, PFOA, PFNA, PFDA, PFUnDA, PFDODA, PFTrDA) på **0,4 mg/kg TS**. De vejledende grænseværdier tager udgangspunkt i det opdaterede jordkvalitetskriterium fra juli 2021.*
- *Derudover planlægger Miljøstyrelsen en undersøgelse, der skal analysere spildevandsslam for en række miljøfarlige forurenende stoffer. Undersøgelsen forventes udført i efteråret 2021. Miljøstyrelsen vil desuden indarbejde en passende grænseværdi for PFAS ved næstkommende revision af bekendtgørelsen om anvendelse af affald til jordbrugsformål.*
- *Hvis indholdet af PFAS er større end den vejledende grænseværdi, er det Miljøstyrelsens vurdering, at der er tale om en væsentlig mængde, jf. bekendtgørelsens § 7.*

FPAS i spildevandsslam

Miljøstyrelsens hørdebrev

- Selvom spildevandsslammet overholder grænseværdierne i bekendtgørelsens bilag 2 og ikke indeholder væsentlige mængder af andre miljøskadelige stoffer, er der desuden hjemmel i bekendtgørelsens § 28, stk. 2, til, at kommunen kan nedlægge forbud mod anvendelse, der konkret medfører forurening eller risiko herfor. Det kræver dog en konkret og individuel vurdering af risikoen i den konkrete sag.
- Ved udbringning af spildevandsslam på landbrugsjord anbefaler Miljøstyrelsen desuden, at der tages hensyn til jordkvalitetskriteriet for PFAS for at undgå en ophobning i jorden eller udvaskning til vandløb. De gældende jordkvalitetskriterier findes i Miljøstyrelsens liste over kvalitetskriterier i relation til forurenede jord.

FPAS i spildevandsslam

Miljøstyrelsens jordkvalitetskriterier for PFAS

- Miljøstyrelsen skærpede i juli 2021 kravene til indholdet af PFAS i jord og grundvand:
 - Miljøstyrelsen har fastsat et nyt jordkvalitetskriterie for summen af de fire PFAS-stoffer (PFOA, PFOS, PFNA og PFHxS) på 0,01 mg/kg TS. Grundvandskriteriet blev samtidig fastsat til 0,002 µg/L for summen af de 4 PFAS-stoffer (PFOA, PFOS, PFNA og PFHxS).
 - For at opnå en bredere beskyttelse mod PFAS udvides antallet af PFAS-stoffer omfattet af det gældende sumkriterie for henholdsvis jord på 0,4 mg/kg TS og grundvand på 0,1 µg/L fra 12 til 22 PFAS-forbindelser.
- Med ”jordkvalitetskriterie” forstås en værdi, der skal sikre, at den fri og meget følsomme anvendelse af jorden er sundhedsmæssigt forsvarlig. Den fri og meget følsomme anvendelse er fx i forbindelse med private haver, børnehaver og legepladser. Her tages især hensyn til den direkte eksponering af småbørn. Ud over at jorden skal efterleve jordkvalitetskriterierne, må jorden ved inspektion ikke syne forurenet eller afgive lugt som følge af forureningen.

- **Anvendelsesområde**
- For at loven finder anvendelse skal følgende betingelser være opfyldt:
 1. Der skal være sket en *skade*
 - Personskade
 - Tingsskade
 - Andet formuetab (driftstab, der kan opstå som følge af forureningsskader)
 - Rimelige omkostninger til afværgelse eller forebyggelse af skade eller til genopretning af miljøet
 2. Skaden skal være forvoldt ved *forurening* af luft, vand, jord, undergrund eller *forstyrrelser* ved støj, rystelser eller lignende.
 - Kernen i begrebet forurening ”der skal være sket en forrykkelse af den økologiske balance”
 3. Forureningen eller forstyrrelsen skal være forårsaget af de erhvervsmæssige eller offentlige *aktiviteter*, som er anført i bilaget til loven.
 - Bilaget omfatter de fleste typer af forsyningsvirksomhed

FPAS i spildevandsslam

Miljøskadeansvaret – loven § 3:

- **Ansvaret**
- *Den, der som led i erhvervmæssig eller offentlig aktivitet, der er anført i bilag til loven, forårsager en forurening, skal erstatte den skade, som forureningen medfører.*
- *Stk. 2. Ansvar efter stk. 1 indtræder ikke, hvis skaden skyldes, at aktiviteten er udøvet i overensstemmelse med ufravigelige forskrifter, der er fastsat af en offentlig myndighed*
- Objektivt ansvar ("skal erstatte")
- Krav om årsagsforbindelse ("forårsager")
- Vurdering af ansvarsfrihed efter stk. 2 – skadevolderens bevisbyrde.

FPAS i spildevandsslam

Fjerritslev Fjernvarmeværk mod Jammerbugt Forsyning A/S

- **Sagen vedrørte ansvar for cadmiumforurening af spildevand**
- Jammerbugt Forsyning A/S havde i perioden 2009-2011 konstateret et forhøjet indhold af cadmium i slammet på rensesanlægget
- Bevirkede at slammet ikke kunne køres ud på landbrugsjord
- Slam blev herefter bortskaffet og kørt til Tyskland med udgiftstab til følge.
- Rensningsanlægget foranstaltede undersøgelser af en brønd hos fjernvarmeværket inden udløb til det offentlige spildevandsanlæg, hvor der blev konstateret høje koncentrationer af cadmium.
- Rensningsanlægget anlagde herefter retssag mod fjernvarmeværket vedrørende udgiftstabet forårsaget af bortskaffelsen af slammet i Tyskland.
- Der blev afholdt syn og skøn vedrørende forureningsårsagen, hvor det blev antaget, at den mest sandsynlige forureningskilde var fjernvarmeværket

FPAS i spildevandsslam

Fjerritslev Fjernvarmeværk mod Jammerbugt Forsyning A/S

- Sagen var i byretten, landsretten og højesteret, der alle dømte Fjerritslev Fjernvarmeværk til at betale erstatning
- Højesteret stadfæstede Venstre Landsret dom med følgende begrundelse:
 - overskridelsen af grænseværdierne for cadmium skyldes en ekstra stor udledning fra Fjerritslev Fjernvarmeværk
 - Forureningsbegrebet må forstås bredt og som angående hele det kredsløb, som stoffer, produkter og materialer gennemløber, hvorfor udledning af tungmetallet cadmium i kloaksystem er omfattet af forureningsbegrebet i lovens § 1.
 - Det forhold, at slammet som følge af høj forekomst af cadmium ikke kunne udbringes på landbrugsjord, må anses for en skade, som er forårsaget af forureningen, jf. lovens § 2.
 - Den skete forurening måtte anses for at være en følge af den fjernvarmeproducerende aktivitet, der har begrundet, at Fjernvarmeværket er en listevirksomhed omfattet af bilaget til miljøskadeerstatningsloven
- Ikke er grundlag for at nedsætte erstatningen som følge af tabsbegræsningspligten

Kontaktinfo

Peter Nymann

Partner, advokat
+45 25 29 08 42
pn@eom.dk

Esben Aggerbeck Biering

Advokatfuldmægtig
+45 25 29 08 43
ea@eom.dk

Advokatfirmaet
energi & miljø